

חנוכת אנדרטת אוגדת "עמוד האש" אוגדה 143

הכוחות של אוגדת "עמוד האש" היו לעוצמה התקפית איתנה במלחמת ששת הימים, הם דהרו קדימה בסיני במרחבי חולות אום כתף, בגזרת ביר לחפן ובצירי ואדי חרידין, ושעטו דרומה עד לעומק סיני. במלחמת יום הכיפורים השתתפה האוגדה בקרבות הבלימה בסיני ובמתקפת-הנגד, וכוחותיה היו הראשונים שצלחו את תעלת סואץ והכריעו את המערכה במבצע "אבירי לב". ב-26 ביוני 2018 נחנכה בפארק העוצבות שביד לשריון האנדרטה המביאה את סיפורה של האוגדה

אל"ם (במיל") שאול נגר

לפני 54 שנים, בשנת 1964, הוחלט במטה הכללי על הקמת אוגדה משוריינת הכפופה לפיקוד הדרום, אוגדה שתייצר מענה התקפי משמעותי להתעצמות הצבא המצרי באותם הימים. וכך במפקדת פיקוד הדרום שבבניין משטרת המנדט שבבאר שבע, החל האלוף אברהם יפה בבניית האוגדה ובהכנת תכניות ואימונים לכוחות ליום פקודה. האוגדה התכוננה ונערכה להבקעת מערכי ההגנה המצרים, לפריצה ולהתקדמות מהירה של כוחות השריון אל לב ליבו של חצי האי סיני. מיום הקמתה ביססה האוגדה את מקומה כמובילה בין העוצבות המשוריינות. וכך במהלך למעלה משנות דור, שרשרת הפיקוד באוגדה על כול יחידותיה ועד אחרון לוחמיה, מימשה את יעדיה.

מורשתה המפוארת של העוצבה נכתבה בידי עוצמת הרוח האנושית. מן הערכים של הלוחמים האמיצים ומכוחם של מפקדים איתנים. זו מורשת שהיא סיפור חייהם ומותם של חברינו – אחינו לנשק שנפלו, אלה שהיו תמיד הראשונים להתנדב, הראשונים להילחם, שניצחו את הפחד והישירו מבט מול האויב. אלה הם אחינו הנופלים, החקוקים באבן ליבנו – נחושים וחדורי אמונה, חברינו שנתרו צעירים למול ההתבגרות שלנו. הם מביטים אלינו מחייכים מתמונה יחידה בצבעי שחור-לבן.

אנדרטה חדשה ויפהפייה לציון פועלה של אוגדת עמוד האש, היא אוגדה 143, הוקמה בפארק העוצבות שביד לשריון. ביום 26 ביוני 2018 התקיים טקס חנוכת האנדרטה, בהשתתפות ותיקי האוגדה ובהם האלוף (במיל") ג'קי אבן שהיה סגן מפקד האוגדה במלחמת יום הכיפורים; יו"ר עמותת יד לשריון האלוף (במיל") אודי שני; האלוף (במיל") חיים ארז שהיה מפקד חטיבת הצליחה באוגדה במלחמת יום הכיפורים; האלוף (במיל") אמנון רשף שהיה מפקד חטיבה 14 באותה מלחמה; ואל"ם (במיל") טוביה רביב שהיה מפקד חטיבה 600 במלחמה. עוד השתתפו קצין השריון הראשי תא"ל גיא חסון; מפקדים מכול החילות שלחמו יחד עם האוגדה, ומפקדים וחיילי שריון סדירים כיום ואורחים רבים. הנחה את הטקס ידידנו תנ"צ (בדימוס) אליהוא בן-און. להקת זרוע היבשה הנעימה בשיריה במהלך הטקס.

האנדרטה הוקמה ביוזמת ותיקי האוגדה ובשיתוף פעולה הדוק על עמותת יד לשריון. הטקס אורגן בראשות מנכ"ל העמותה תא"ל (במיל") חנן ברנשטיין ואנשיו. מעצב האנדרטה הוא האדריכל והשריונר יהודה י'הב.

מהלך הטקס

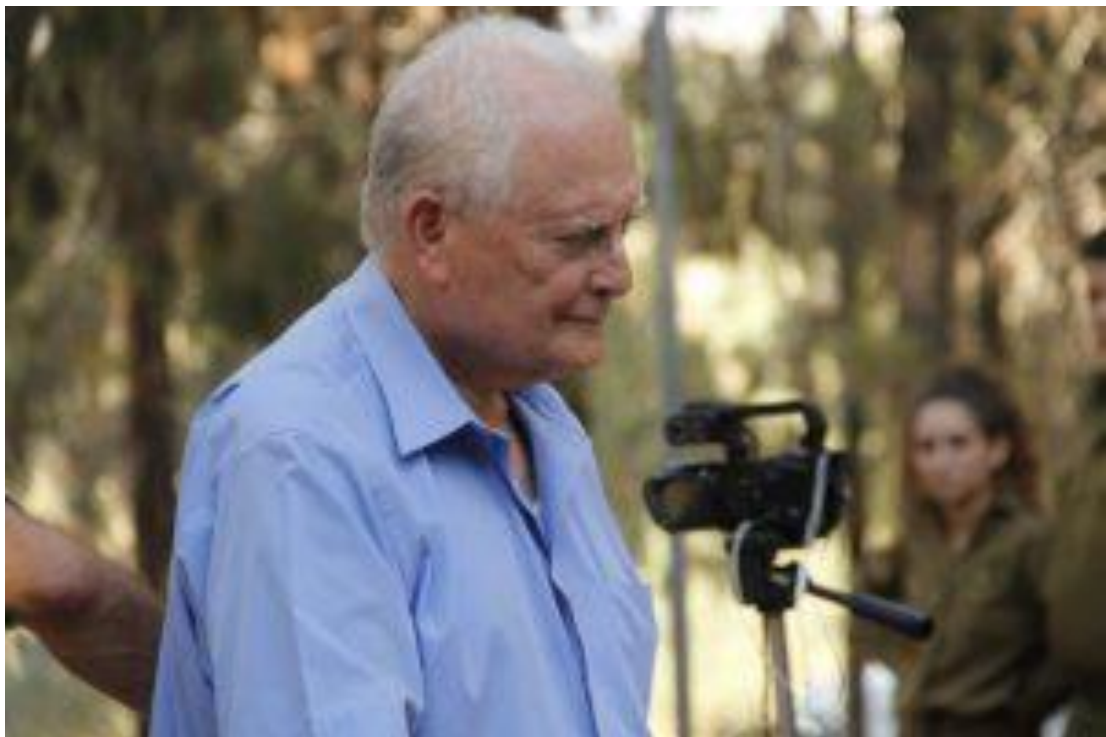
לאחר דברי הפתיחה של המנחה עמד הקבל לקריאת "יזכור". יו"ר עמותת יד לשריון האלוף (במיל") אודי שני נשא דברי ברכה קצרים. להקת זרוע היבשה שרה את שיר "הרעות".

מדברי האלוף אריאל שרון, מפקד האוגדה במלחמת יום הכיפורים

המנחה אליהוא בן-און קרא את דברי האלוף אריאל שרון, שכתב אותם כמה ימים לאחר סיום המלחמה:

"...האוגדה שלנו לקחה חלק בקרבות העיקריים של המלחמה. — עם הפסקת האש, בעומדי באותו ערב במבואות איסמעיליה ובראותי את הטנקים האחרונים בוערים, ראיתי לנגד עיני את פני הלוחמים – לוחמים איתם דיברתי ביום כיפור ערב המלחמה. זכרתי את מבטם של הלוחמים ואת ההחלטה הנחושה שהיה נסוכה על פניהם, וידעתי שהם לא יכזבו. ואמנם היה על מי לסמוך. רבים מהם לא זכו להגיע אתנו אל גמר המלחמה, אבל הם אלה שהביאו את המלחמה לסיימה..."

דברי האלוף (במיל") יעקב ג'קי אבן, סגן מפקד האוגדה במלחמה

אלוף (במיל") ג'קי אבן – סגן מפקד האוגדה במלחמת יום הכיפורים נושא דבריו

חברות וחברים, משפחות שכולות,

הייתי שמח מאד אילו מפקדנו אריק שרון, היה עומד כאן היום במקומי. אשתדל למלא את השליחות כפי שאריק נתן לי סמכויות נרחבות בזמן המלחמה.

חלפו מעל 50 שנה למלחמת "ששת הימים", ובאוקטובר השנה ימלאו 45 שנים למלחמת יום הכיפורים, וביניהם הייתה מלחמת ההתשה. בכול המלחמות הללו של אוגדה זו השתתפתי בתפקיד מח"ט ואח"כ סגן מפקד אוגדה 143 ומפקד ראש הגשר. שלוש המלחמות האלה הן לתפיסתי **מלחמה קיומית אחת גדולה**, שסופה ניצחון אדיר שהביא את השלום בין מצרים, ירדן וישראל, לאחר שסאדאת נשיא מצרים, הבין שצה"ל לעולם לא ינוצח בידי צבאות ערב.

האנדרטה שאנו עומדים לפניה היום היא אנדרטת הניצחון לכבודם של חיילים שהשתתפו במלחמה המכרעת הזו וכמובן לזכרם של אלה שנפלו. להם יש זכויות היסטוריות בניצחון הגדול הזה.

כפי שהנכם רואים, האנדרטה מורכבת משישה חלקים, עשויים אבן ומותקן בה מסבירן המתאר בקול את מלחמות האוגדה, וכן תג חרות באבן של אוגדה 143. החלקים הבאים הם:

- הראשון שבהם מייצג את ניצחון מלחמת ששת הימים ומלחמת ההתשה.
- השני מציין את מלחמת יום הכיפורים, בהעברת הקרב לשטח האויב באמצעות חציית תעלת סואץ על ידי כוחותינו את התעלה והניצחון במלחמה הרת גורל זו.
- השלישי הוא פסל אבן המבטא את המחיר האנושי שמלחמה זו גבתה. בפסל האבן מוצגת דמות חלולה ודמות נוספת – החלל מנחם את המתאבל עליו. כאן מופיע הציטוט מתוך שירו של המשורר יהודה עמיחי.
- החלק האחרון – אוגדה 143 לאחר מלחמת יום הכיפורים בתעסוקתה המבצעית בזירות השונות בכלל, ובחזית הלבנון בצפון בפרט.

שם האוגדה הוחלף כמה פעמים עד שחזר והמספר 143 ניתן לאוגדה המרכזית של פיקוד הדרום – אוגדת עזה.

אנדרטה ערכית זו תוכננה בידי האדריכל יהודה יהב, לאחר דיונים רבים והתלבטויות באשר לעיצובה ואופייה. חלפו שנים רבות, לצערי, עד להקמתה של אנדרטה חשובה זו לזכר הנופלים של האוגדה ולוחמיה הגיבורים שהשתתפו במלחמות ישראל. האנדרטה הוקמה בסופו של דבר על ידי עמותת יד לשריון בראשות אודי שני והמנכ"ל חנן ברנשטיין.

מכאן אתייחס לאוגדה 143 במלחמת יום הכיפורים ובקרב הצליחה. בקרב זה השתתפו כ-20,000 חיילים, ובהם אבות ובנים שהיו בעיקרם חיילי מילואים המרוחקים מבתיהם כ-300 ק"מ. כולם ידעו, מרמת מפקד האוגדה ועד החייל האחרון, שאת המלחמה הזאת צריך לנצח ובכול מחיר. במלחמת יום הכיפורים שהתנהלה מ-6 באוקטובר 1973 ועד 25 בו, עברנו שלבים של הלם לאומי בקרבות הבלימה, התאוששנו בקרבות השריון וניצחנו במבצע "אבירי לב" **שבו קרב הצליחה היה המפתח לניצחון**. לניצחון אדיר זה אין תקדים היסטורי.

קרב הצליחה היה הקרב המסובך, הגדול והמכריע בתולדות צה"ל ומדינת ישראל. בקרב זה השתתפו שתי אוגדות משוריינות: אוגדה 143 ואוגדה 162. היה זה קרב יבשה מובהק של לחימת לילה ללא סיוע חיל אוויר. את עיקר עולו של קרב זה נשאה אוגדתנו, אוגדה 143, ורק איש אחד היה יכול לפקד בהצלחה על קרב זה ולהובילו ביד בטוחה אל סופו המוצלח. היה זה **מפקדנו אריק שרון**, המפקד הקרבי הטוב ביותר שהיה לצה"ל בכול הזמנים.

אוגדת המילואים שלנו נשענה על שלד פיקודי סדיר ומנוסה. השתתפו בקרבות שלה חטיבות השריון 600, 14, 421, חטיבת הצנחנים 247, אגד ארטילרי, אגד צליחה, גדודי נ"מ, חי"ר, צוללנים, אגד תחזוקה שמנה גדודי חימוש, אספקה, רפואה ומשטרה צבאית. עוד השתתפו יחידות לוחמות רבות שהצטרפו ללחימה בגדה המערבית, ובהן חטיבה 35 של הצנחנים בפיקודו של עוזי יאירי ובראשה גדוד 890 בפיקוד איציק מרדכי, אחרי קרב קשה בגדה המזרחית, וחטיבה 16 הירושלמית בפיקודו של זאב עופר שהייתה אחראית על המעוזים בפרוץ המלחמה. לקרב זה הייתה מטרה ברורה ומוגדרת שהכתיב האלוף אריק שרון מפקד האוגדה: ליצור ראש גשר מעל תעלת סואץ, להשמיד טילי קרקע-אוויר מצריים וכך לאפשר לכוחות פיקוד הדרום להכריע את המלחמה על אדמת מצרים ולהוציא את הצבא המצרי ממעגל המלחמה.

במעמד זה אני מרגיש צורך לציין את עיקרי הביצוע של הכוחות העיקריים שהשתתפו בקרב הצליחה ומפקדיהם. על קרב הצליחה פיקד אריק שרון, מתוך חפ"ק בשטח, ולצידו נמצאו הקמ"ן יהושע שגיא, קצין האג"ם אהרון טל, מפקד גדוד הקשר האוגדתי הלל כרמלי, ומפקד האגד הארטילרי יעקב עקנין.

ראשונה פעלה חטיבת הטנקים 14 המתוגברת עם 3 גדודי חי"ר והשתתפה גם בקרבות הבלימה, בפיקודו של אמנון רשף, ועם המג"דים: שאול שלו ז"ל, אברהם אלמוג, עמרם מצנע, ישעיהו בייטל, אהוד גרוס ונתן בן-ארי; גדודי החי"ר של משה ספקטור, נתן שונרי, שמואל ארד ז"ל, ושמעון כהנר (קצ'ה).

משימת החטיבה הייתה ליצור את פרוזדור הצליחה כדי לאפשר לאמצעי הצליחה השונים, הגשרים והתמסחים, מעבר אל נקודות הצליחה ליד המעוז לשעבר "מצמד".

החטיבה פרצה בליל 15-16 באוקטובר מול דיוויזיה 16 המצרית וריתקה את ארמיה 2, ובכך אפשרה לחטיבה 247 לצלוח ולבנות את ראש הגשר. המחיר היה כבד ביותר. היו לחטיבה אבדות כבדות בלוחמים ובציוד. עם זאת היא מילאה את משימתה בהצלחה ניכרת ותרמה תרומה מכרעת להישיג אוגדה 143.

קרב חטיבה 14 נחשב עד היום לאחד הקרבות הקשים במלחמות צה"ל. זה הקרב שקבע את תוצאות הצליחה. ועל המח"ט, אמנון רשף, אמר האלוף ישראל טל: "אני לא שמעתי על אף מפקד שריון אחד שעבר מסה כזו כמו שעבר באותו לילה, אמנון רשף, בנסיבות שלא תאמנה".

במקביל פעלה חטיבת הטנקים 600 בפיקודו של המח"ט טוביה רביב, עם המג"דים עובד מעוז, אמנון מרתון, יהודה גלר ועוזי בן יצחק במשימת הטעייה מוצלחת בגדה המזרחית של התעלה. החטיבה השתתפה בקרבות הקשים של הבלוימה שהיו תנאי לצליחה.

בהמשך אבטחה החטיבה את תנועת האוגדה בגדה המזרחית, גררה את גשר הגלילים להרחבת ראש הגשר בשיתוף עם "אגד הצליחה" והשתתפה בקרב הקשה על "מיסורי" להרחבת פרוזדור הצליחה. גדוד 407 של החטיבה השתתף בקרבות העזים של חטיבה 14 בליל הצליחה. בקרבות אלה ביצעה החטיבה את משימותיה במחיר כבד של אבדות ותרמה את חלקה למבצע הצליחה.

חטיבת הצנחנים 247 (55) בפיקודו של דני מט, עם הסמח"טים י"ב (יהודה בר) ואריק אכמון, והמג"דים דן זיו, צבי נור, דורון מור. החטיבה ביצעה את משימת צליחת התעלה בסירות גומי. זה היה התנאי לתפיסת ראש הגשר בגדה המערבית ולהצלחת הצליחה. על אף הקשיים הרבים, ביצעה החטיבה את משימתה בהצלחה רבה תודות לנחרצות לוחמיה, מהמח"ט ועד הצעיר שבטוראים, כראוי לחטיבה מעולה ומנוסת קרבות. כאן אני רוצה לציין שסירת הגומי הראשונה שצלחה הייתה בפיקודו של המ"מ אלי כהן מגדודו של דן זיו.

במילת הקוד "אקפולקו" של המח"ט דני מט בליל 15-16 בשעה 01.21 לפנות בוקר, נקבע גורל הצליחה.

חטיבה 421 בפיקודו של המח"ט חיים ארז, עם המג"דים גיורא לב, שמעון בן שושן ועמי מורג, היא חטיבת הצליחה שגררה את כול אמצעי הצליחה, השתתפה בקרבות הקשים של הבלוימה ובקרבות השריון שקבעו את תחילתו של קרב הצליחה.

משימתה המערכתית החשובה ביותר הייתה השמדת הטילים קרקע-אוויר של האויב, כדי לאפשר לחיל האוויר שלנו לפעול בחופשיות ולתגבר את כוחות פיקוד הדרום, ובנוסף לאבטח את ראש הגשר בצד המערבי והשמדת שריון האויב. משימות אלה חייבו פעילות של יוזמה בלתי שגרית והחטיבה ביצעה אותן בהצלחה רבה. אציין כי הטנק הראשון שצלח על גבי תמסח היה של המ"פ יוסי רגב מגדודו של גיורא לב.

ראוי לציין ש"בקרוב הצליחה" השתתפו למעלה מ-40 מג"דים שקבעו את תוצאות המערכה הזו. ברצוני לציין במיוחד את גדוד הסיור 87 בפיקודם של המג"דים בנצי כרמלי ויואב ברום ז"ל, שנפלו בעת תרומתם לקרב הצליחה. גדוד הסיור שלהם נשחק בקרבות אלה. בנצי כרמלי נפל בעמידתו האיתנה על רכס חמדיה ב-8 באוקטובר. יואב ברום הוא זה שגילה את התפר בין הארמיות ב-9 לאוקטובר ונפל ב-16 באוקטובר, כשהוביל את חטיבה 14.

על מתחם ראש הגשר

האוגדה הקימה בפיקודי את מתחם ראש הגשר שחלש על כול הפעילות משני עברי תעלת סואץ, באזור דור-סואר. בחפ"ק שלי היו שמחה מעוז ז"ל, אילן אוקו, עמוס נאמן וקצין הקשר משה שפירא ז"ל. המתחם ביסס את ראש הגשר בגדה המערבית, פרס את הגשרים על התעלה וויסת את זרימת כוחות צה"ל מ-3 אוגדות לעבר מצרים. השתתפו בו גדוד ההנדסה האוגדתי בפיקודו של ניסים בן ששון וגדודי אגד הצליחה שבנו את הגשרים על התעלה, כאשר גדוד התמסחים בפיקודו של יגאל יניב היה הראשון והוא אפשר את צליחת חטיבה 421.

גשרי דוברות היוניפולט העבירו את עיקר אוגדות השריון, בפיקודו של אבי זוהר, ולצידו ישי דותן ומשה אידלשטיין. גשר הגלילים בפיקודו של ג'ורג'י (מנשה גור), הרחיב את ראש הגשר ואפשר את צליחת חטיבה 14 ללחימה מעבר לתעלה. בנוסף צלחו דרכו גם הטנקים של אוגדה 252.

3 גשרים נקראו ביוזמתי על שם מפקדי ההנדסה שנפלו: גשר ברוך דלאון ז"ל, גשר יהודה חוּדִידה ז"ל, וגשר ג'וני (אהרון טנא) ז"ל. אבטחת המתחם נעשתה על ידי צנחנים בפיקודו של יוסי פרדקין, גדודי נ"מ של ניסן גלעד וארד עמוס וצוללנים, והטיפול בנפגעים בידי צוותו של ד"ר יחזקאל קישון מפקד הגר"פ (גדוד הרפואה הפיקודי).

בנוסף להעברת שלוש האוגדות – המתחם שימש את כול המערך הלוגיסטי של פיקוד הדרום. על כך היו ממונים ראש המטה גדעון אלטשולר, קצין התחזוקה ציון מסורי ומפקד אגד התחזוקה משה צפיר.

דרך המתחם עברו נהגי משאיות דלק, תחמושת ומזון שהיו חשופים לאש, וגילו אומץ בלתי רגיל בהתקדמותם לעבר המתחם, כדי לספק את צרכי האוגדות ממערב לתעלה. בין כול הכוחות האלה ליוותה את כוחות האוגדה לעבר ראש הגשר "סיירת שקד" האוגדתית 424 בפיקודו של אמציה חן (פצ"י).

פעילות המתחם עד סופה של המלחמה הייתה נתונה תחת אש חסרת תקדים מכפי שידע צה"ל אי-פעם. במתחם נהרגו יותר מ-100 לוחמים ומאות נפגעו, ומכאן קיבל את כינויו "חצר המוות" – זה שהיה עורק החיים של הצליחה כולה.

ללא נחישותם ודבקותם במטרה ואומץ לבם של חיילים אלה, צה"ל לא היה עובר את התעלה למצרים ומכריע את הצבא ממערב לתעלה.

לסיכום

ברצוני לצטט קטע מדברים שאמר אריק מפקד האוגדה בעת פרידה מן האוגדה, על חשיבותו של קרב הצליחה ותרומתו לניצחון:

"הייתה זו האוגדה שלנו שיזמה ולקחה על עצמה את הביצוע הקשה, המורכב והאכזרי שבמהלכי המלחמה – מבצע צליחת התעלה. צליחת התעלה היא שהביאה את השינוי ואת התפנית במלחמה. צליחת התעלה היא שהביאה את הניצחון במלחמה.

"עלינו לזכור שניצחנו במלחמת יום הכיפורים הוא הגדול שבניצחונות שהיו לנו. אנחנו נלחמנו, מטובי לוחמינו נפלו בקרב ורבים נפצעו במהלכי המלחמה אך ניצחנו."

"רצוני שתדעו שמעולם לא שירתי במחיצת לוחמים כמוכם. אתם הייתם הגדולים שבכולם. מעולם לא חשתי באחוות לוחמים, יחסי רעות כפי שהיו באוגדה שלנו."

אם אסכם את מורשת אוגדה 143 ברוח דבריו של מפקדנו אריק, אומר כי אין חלופה לניצחון במלחמה, ואחוות הלוחמים היא תנאי לו.

מעל 130 חייליה ומפקדיה של אוגדה 143 קיבלו צל"שים ועיטורים, ובהם ארבעה זכו בעיטור הגבורה: גדעון גלעדי ז"ל (אחיו של אמנון גלעדי שנהרג במלחמת ששת הימים), שלמה ערמן ז"ל, יובל נריה ייבדל לחיים ארוכים, ואסא קדמוני ז"ל.

במלחמת יום הכיפורים איבדה אוגדה 143, 500 לוחמים וספגה 1500 פצועים. ללא נחישותם וגבורתם של אלה, לא היה מתבצע מבצע גורלי זה שהכריע את המלחמה. להם הכבוד והתהילה.

יהי זכר הנופלים ברוך! נזכור את כולם.

הסרת הלוט מעל האנדרטה

בתום הדברים הוסר הלוט מעל האנדרטה. השתתפו בהסרת הלוט האלוף (במיל") עוזי דיין, קצין השריון הראשי תת-אלוף גיא חסון, האדריכל שעיצב את האנדרטה יהודה ירב ויו"ר העמותה האלוף (במיל") אודי שני.

הנחת זרים

לאחר הסרת הלוט הונחו זרים:

- **זר צה"ל** - הונח בידי קצין השריון הראשי תא"ל גיא חסון, יחד עם הגב' שרה אלדר והגב' סיון אלדר-שנקמן, אלמנתו ובתו של רב-טוראי אלדר איתן זכרו לברכה, שנפל בקרב בבקעת הלבנון במלחמת לבנון הראשונה, ביום י"ט בסיון תשמ"ב, 10 ביוני 1982.
- **זר עוצבת עמוד האש** - הונח בידי האלוף (במיל") ג'קי אבן, שבמלחמת יום הכיפורים היה סגן מפקד האוגדה ולימים מפקד האוגדה אליו הצטרף גלעד שרון, בנו של מפקד האוגדה במלחמה, אריאל שרון.

- **זר חטיבות הטנקים** - הניחו מפקדי החטיבות של האוגדה במלחמת יום הכיפורים: מפקד חטיבה 421 האלוף (במיל") חיים ארז; מפקד חטיבה 14 האלוף (במיל") אמנון רשף ומפקד חטיבה 600 אל"ם (במיל") טוביה רביב.

למצגת צילומים מהטקס, שצילמו סמל עומר כ"ץ וסמל מתן אמור, ראו כאן:

<https://photos.app.goo.gl/yrH1s84CrgPoanT16>